HE 40/2021 JÄTELAKI

Talousvaliokunta 12.5.2021

Otto Lehtipuu
Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP

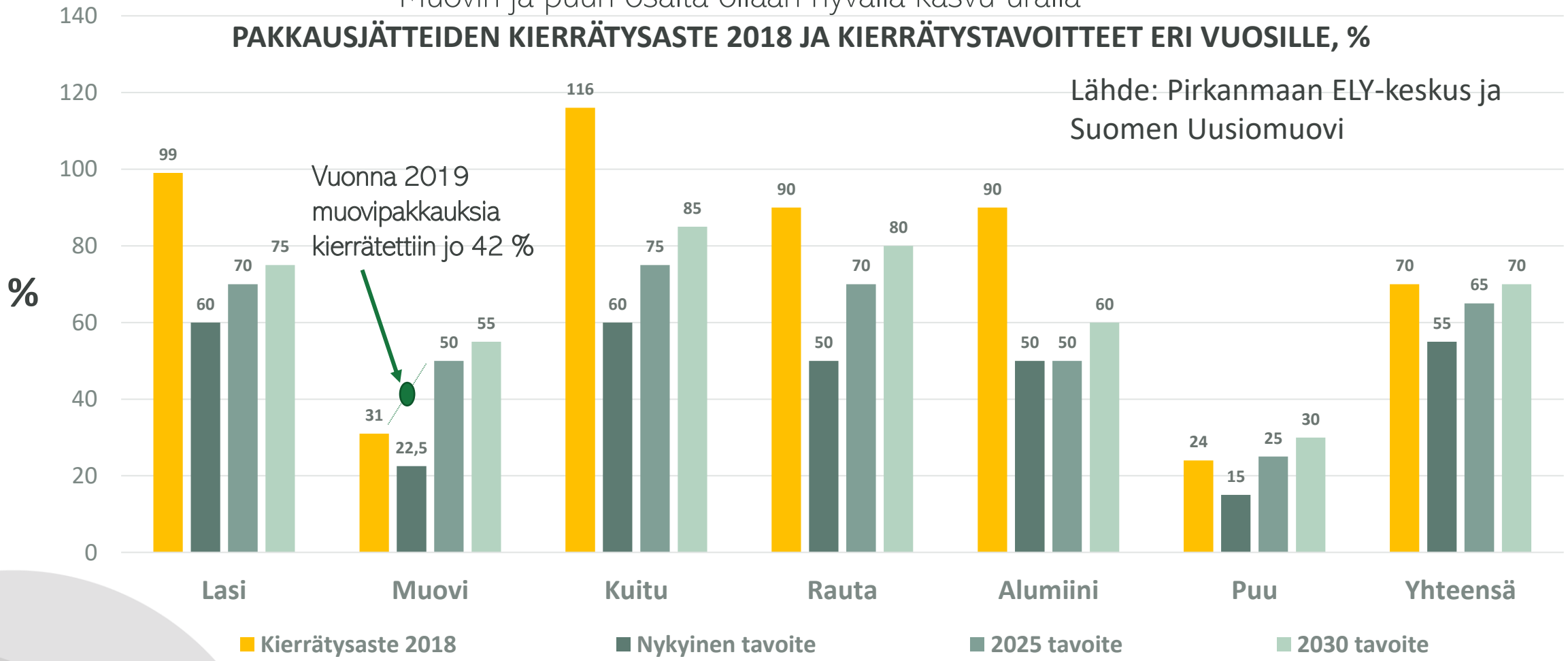
KIERRÄTYKSEN LISÄÄMINEN EDELLYTTÄÄ POLTON VÄHENTÄMISTÄ

- Yhdyskuntajätteen kierrätyksen lisääminen edellyttää poltettavan jätemäärän vähentämistä.
- Erilliskeräysvelvoitteiden tiukentaminen etenkin biojätteen osalta ja velvoitteiden asettaminen yrityksille on kannatettavaa. Sekajäte päätyy polttoon, ja sekajätteestä 30-40 % on biojätettä.
- Suomalainen **tuottajavastuujärjestelmä** on toiminut hyvin
  - Kuluttajat palauttavat materiaalit hyödynnettäviksi **maksutta**
  - Kierrätyskustannukset sisällytetään **uuden tuotteen hintaan**
  - Pakkausjätteissäkin kaikkien materiaalien osalta **saavutettu nykyiset tavoitteet**

=> Isoa tarvetta järjestelmän uudistamiselle ei ole

SUOMI ON SAAVUTTANUT KAIKKIEN PAKKAUSLAJIEN TÄMÄNHETKISET KIERRÄTYSTAVOITTEET

- Pakkausala on muovia ja puuta lukuun ottamatta saavuttanut jo tulevatkin tavoitteet
- Muovin ja puun osalta ollaan hyvällä kasvu-uralla

HALLITUKSEN ESITYS KASVATTAA KUNNALLISTEN JÄTEYHTIÖIDEN ROOLIA

- Kunnille ehdotetaan uusia tehtäviä ja nykyisten vastuiden laajentamista sekä pakkausjätehuollossa että jätteenkuljetuksessa
- Lausuntovaiheessa osa kunnista vastusti esitettyjä muutoksia
- Kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden liikevaihto (yhteensä 450 miljoonaa euroa) kasvaa esitetyn arvion mukaan **50–80 miljoonaa euroa, eli keskimäärin jopa 20 %.**
- Samassa suhteessa kasvaa kuntayhtiöiden mahdollisuudet ulosmyyntiin, ts. kilpailla jätehuollosta, joka ei ole kuntien lakisääteistä tehtävää.
- Seurauksena on, että **jätehuoltoalaa vaivaavat kilpailuneutraliteettiin liittyvät ongelmat kärjistyvät**.

KILPAILUN TASAPUOLISUUS EI TOTEUDU JÄTEHUOLLOSSA

- Kunnat antavat vastuulleen kuuluvat jätehuollon tehtävät **omistamalleen yhtiölle ilman kilpailutusta**, mikä takaa kuntayhtiöille aseman, jolla ne saavat kilpailuetua myös yritysten jätehuoltopalveluista kilpailtaessa
- Kuntayhtiöiden laajeneva toiminta kuntavastuun ulkopuolisessa jätehuollossa haittaa markkinoiden toimivuutta ja kehittymistä
- Toimialalla on **pitkäaikaisia haasteita kilpailun neutraalisuudessa**
- Kuntayhtiöiden ulosmyyntiä markkinoille hillittiin v. 2016: jätelaissa sidosyksikköraja kuitenkin 10 % eli yleistä tasoa korkeampi (145 a §, jätelain muutos v. 2018)
- Markkinaehtoista toimintaa siirretään nyt kuntayhtiöiden tytäryhtiöihin
  => kilpailuoikeudellisesti liikutaan epävarmalla maaperällä

Kiertotalous ja jätehuolto eivät poikkea muista toimialoista.
Myös ne hyötyvät kilpailusta ja vaihtoehtojen tarjoamisesta kuntalaisille.

TUOTTAJAVASTUUTA EI PIDÄ JAKAA

- Tuottajavastuun perusajatus on, että **tuottajien vastuu kierrätyksen ja jätehuollon kustannuksista kannustaa tuottajia suunnittelemaan tuotteet helposti kierrätettäviksi**.
- Yhdyskuntajätehuollon **vastuunjakoa pitää selkeyttää ja sääntelyä yksinkertaistaa**. Ehdotus tuottajien ja kuntien yhteistoiminnasta on täysin vastakkainen näille tavoitteille.
- Kustannusvastuun jakaminen tuottajien ja kuntien välillä tarkoittaa käytännössä sitä, että **20 % pakkausjätehuollon kokonaiskustannuksista siirtyy asukkaiden maksettavaksi**.
- Yhteistoimintamallilla on erittäin haitallisia vaikutuksia **tuottajavastuun kustannustehokkuuteen ja kuluttajien asemaan**, lisäksi sen yhteensopivuus jätedirektiivin ja EU:n kilpailuoikeuden kanssa on epävarmaa.
- Jopa hallituksen esityksen perusteluissa todetaan: *”Täyden tuottajavastuun malli olisi myös jätedirektiivin täytäntöönpanon kannalta selkeä ja ongelmaton.”*

TARKASTELLUISTA VAIHTOEHDOISTA VALITTU MONIMUTKAISIN JA TEHOTTOMIN

- Valmistelussa tarkasteltiin neljää vaihtoehtoa:

1. kunnat järjestäisivät keräyksen asuinkiinteistöiltä ja tuottajat maksaisivat kustannukset (operatiivinen vastuu ja kustannusvastuu erotettu),
2. tuottajilla sekä operatiivinen että kustannusvastuu,
3. tuottajien ja kuntien yhteistoimintavelvoite, jossa tuottajat korvaavat osan kustannuksista ja
4. viranomaisten ja eri toimialojen sopimus (green deal).

- Valittu vaihtoehto 3, joka johtaa monimutkaiseen hallintoon
- Jos halutaan erottaa kustannus- ja järjestämisvastuut, vaihtoehto 1 olisi huomattavasti selkeämpi

TUOTTAJIEN JA KUNTIEN YHTEISTOIMINTA JOHTAA HYVIN MONIMUTKAISEEN JÄRJESTELMÄÄN

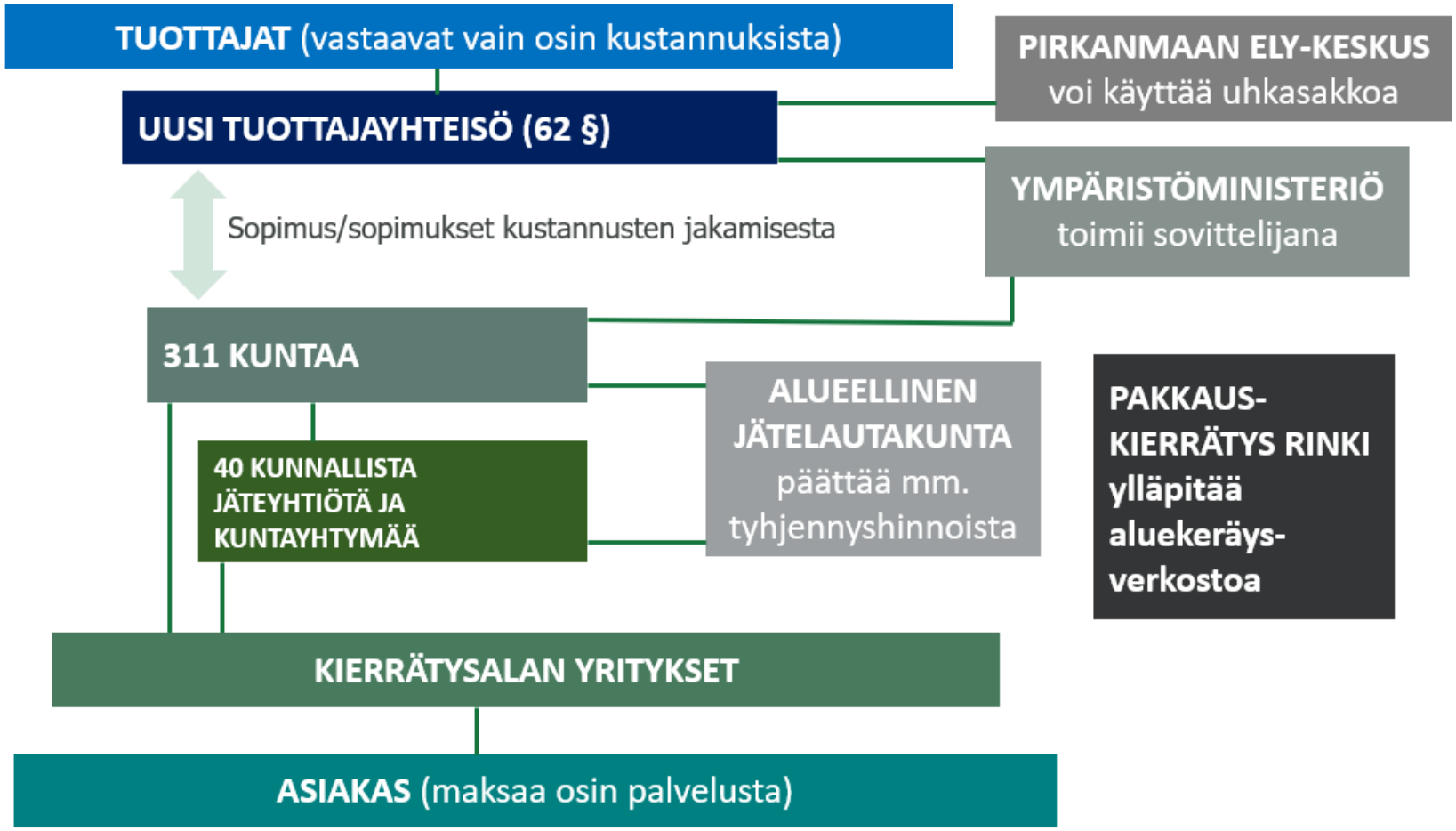
Paperin tuottajavastuu

Paperin TUOTTAJAT vastaavat kustannuksista

TUOTTAJAYHTEISÖT JA KIERRÄTYSALAN YRITYKSET järjestävät keräyksen ja käsittelyn

ASIAKAS saa **maksuttoman palvelun** kotipihassa ja aluekeräyspisteessä (paperi)

Pakkauksille ehdotettu malli

KULJETUSTEN KAKSOISJÄRJESTELMÄ TULEE SÄILYTTÄÄ

- Hallituksen esitys siirtäisi erilliskerättävien jätteiden (biojäte, pakkausjätteet) kuljetukset kunnan järjestettäviksi.
- **Kunnille tulee jatkossakin säilyttää mahdollisuus valita kumpaa kuljetusjärjestelmää käyttävät**, kunnan vai kiinteistön haltijan kuljetuksia.
- **Kaksoisjärjestelmä säilyy vain, jos se koskee kaikkia jätelajeja**: sekajätteen määrä tulisi puolittaa tiukentuviin kierrätystavoitteisiin pääsemiseksi, ja jos kunnan tulee kilpailuttaa erilliskerättävien jätteiden kuljetus, luodaan kannustin kilpailuttaa myös sekajätteiden ja lietteiden kuljetukset.
- Kiinteistön haltijan järjestämän kuljetuksen edellytysten osalta (37 §) **tulee palata lausunnoilla olleeseen muotoiluun** hallinnollisten kiistojen vähentämiseksi.
- Kuljetusjärjestelmämuutoksille esitetyt siirtymäajat ovat yritysten kannalta kohtuuttoman lyhyitä.